

JAARVERSLAG 2017



VERANTWOORDING

Informatie is tegenwoordig overal, altijd en vooral ook actueel beschikbaar. Dat geldt ook voor KNB. Een jaarverslag achteraf lijkt dan overbodig. Toch is het dat niet. Juist een jaarverslag biedt mogelijkheid tot een samenvattend overzicht van activiteiten in het verslagjaar en een duiding van het waarom daarvan. Het resultaat treft u hierbij aan: het KNB-Jaarverslag 2017.

Duurzaam en toekomstgericht

Een gezonde industrie verdient goed overheidsbeleid, zoals ten aanzien van energie, klimaat, digitalisering, duurzaamheid, innovatie, arbeidsomstandigheden en vakopleiding. Het zijn de beleidsgebieden die er ook voor de bouwkeramische industrie toe doen. Tegelijk plaatst het deze voor grote uitdagingen. De KNB-Duurzaamheidsagenda 2016 - 2018 'Bestemd voor de Toekomst' schetst het ambitieniveau van de bouwkeramische industrie met een focus op de middellange termijn. Centraal stond al energiebesparing en emissiebeperking, maar in 2017 is de focus tevens gericht op circulariteit en de mogelijkheden van energie uit duurzame bron. Elektrificatie, groen gas en waterstofgas zijn potentieel veelbelovend, maar vergen nog buitengewoon veel onderzoek voor een praktische toepassing in onze industrie. Voor de korte termijn gaat de aandacht vooral uit naar het uitfaseren van verbruik van gas uit

Groningen. De wil is er, maar het is een zware opgave waarvoor de industrie bovendien op ketenpartners in aangewezen, zoals netwerkbedrijven.



De meerwaarde van kleiwinning

Bouwkeramiek wordt gemaakt van gebakken klei, vaak rivierklei. Dat is niet alleen een hernieuwbare grondstof, maar de winning heeft bovendien maatschappelijke meerwaarde. Het biedt goede aanknopingspunten voor keramische bouwproducten in een circulaire samenleving. Dat mag over meer gaan dan hergebruik en inzet van secundaire grondstoffen alleen. Ook de rente van natuurlijk kapitaal moet daarin kunnen worden betrokken.

Als voorzitter van de Vaste Kamercommissie Infrastructuur en Milieu ontving Stientje van Veldhoven, nu staatssecretaris Infrastructuur en Water, het eerste exemplaar van het rapport 'De meerwaarde van kleiwinning'. De studie kwantificeert de resultaten van de alliantie tussen kleiwinning voor gebakken bouwproducten, rivierversuivering en natuurontwikkeling. Het maakt duidelijk dat dit een bewezen bijdrage levert aan verduurzaming van de Nederlandse samenleving. "Hiermee dient rekening te worden gehouden bij toekomstig beleid zoals op het gebied van Natura 2000 en een circulaire economie", aldus KNB-vicevoorzitter Koekoek bij de overhandiging.

Het grote publiek kan via de in 2017 gepresenteerde nieuwe website www.kleiwinning.nl kennis nemen van de resultaten van duurzame kleiwinning.



Werkbezoeken

'Bij zo'n baksteen komt meer kijken dan ik dacht', aldus het Tweede Kamerlid Aukje de Vries (VVD). De Friese politica bracht een werkbezoek aan KNB op locatie van een baksteenfabriek.



Ook Winand Quaedvlieg, directeur VNO-NCW kantoor Brussel en permanent gedelegeerde bij Business Europe, stond versteld van de hoogwaardigheid van het bouwkeramisch productieproces. Tijdens de derde voorronde van het NK Metselen 2017 in de BouwBeurs in Utrecht bracht Tweede Kamerlid Kerstens (PvdA) een bezoek aan de metseltalenten. John Kerstens kon het niet laten ook zelf de troffel ter hand te nemen.



Brick BENG

Zelfdragende buitenspouwbladen in steensmetselwerk zijn zeer geschikt voor Bijna Energie Neutrale appartementen Gebouwen (BENG). Dat toont onderzoek aan dat in opdracht van KNB werd uitgevoerd.

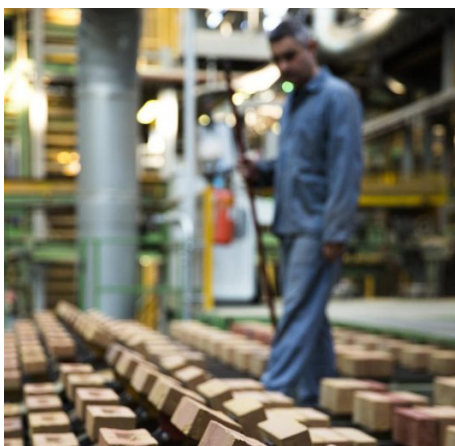
KNB-voorzitter Dick Tommel overhandigde op Building Holland 2017 de onderzoeksresultaten aan Claudia Bouwens, program-



maleider Lente-akkoord. Het werd de start van een langdurige informatieronde in de bouwketen met diverse themabijeenkomsten en een webinar. Voor alle nieuwbouw geldt dat aanvragen van de omgevingsvergunning vanaf 1 januari 2020 moeten voldoen aan de eisen voor bijna energieneutrale gebouwen. BENG appartementengebouwen met zelfdragende keramische buitenspouwbladen hebben geen koudebruggen en zijn daardoor optimaal te isoleren.

Baksteen CAO 2017-2019

KNB, FNV en CNV Vakmensen onderhandelden intensief over een nieuwe CAO voor personeel in de baksteenindustrie. Het resultaat, de Baksteen CAO 2017 – 2019, kent een aantrekkelijke loonsverhoging en leidt tot een beter leesbare CAO-tekst.



Belangrijker is dat sociale partners met de nieuwe CAO voorsorteren op een toekomst waarin voor jonge instroom moet worden geconcentreerd op de arbeidsmarkt en oudere werknemers gezond de AOW-gerechtigdheid moeten kunnen halen. Daarom zijn jeugdloonschalen vervallen en zijn aanzetten gemaakt voor de doorontwikkeling van sectoraal beleid Duurzame Inzetbaarheid.

Milieuschaduwprijs

De Nationale Milieudatabase (NMD) is een onafhankelijke bron met milieugegevens van bouwmaterialen. Deze data geven een milieuschaduwprijs als basis voor het berekenen van de milieuprestatie van gebouwen (MPG). De ontwerp- en uitvoeringspraktijk verdient juiste gegevens, maar bij de NMD release versie 2.0 ontdekte KNB een foutieve waarde ten aanzien van keramische dakpannen. Beheerder SBK begreep dit waarna de Database werd gecorrigeerd.



Eerlijke mededinging

Gelijke kansen voor bedrijven is een basisprincipe voor eerlijke mededinging. Het was in 2015 reden om de in Nederland gevestigde bouwkeramische industrie met ingang van 2017 vrij te stellen van gasbelasting voor het mineralogisch proces en deze daarmee in een internationaal gelijk speelveld te brengen. Eind 2017 besloot de Europese Commissie om dezelfde reden de in 2011 geïntroduceerde anti dumping

maatregel voor keramische wand- en vloertegels uit China met vijf jaar te verlengen. Illustratief voor het perspectief hiervan voor behoud van banen en industriële kracht in Nederland is de aanzienlijke investering door KNB-lid Koninklijke MOSA in innovatieve technologieën voor een nieuwe oven, producten en bouwprocessen.



Minder en vooral anders

Naast klei is energie een noodzakelijke grondstof voor bouwkeramiek. Al jarenlang spant de sector zich ononderbroken en met succes in om steeds minder van het relatief schone aardgas te gebruiken (Meerjaren Afspraak energie-efficiency). Daarnaast neemt de sector verantwoordelijkheid door deelname in het Europese emissiehandelssysteem. De sector raakt steeds meer overtuigd van het belang van energie uit duurzame bron. Met Energy Valley werden kansrijke opties in kaart gebracht, mogelijkheden van een andere energiemix besproken en ideeën voor experimenteel onderzoek gesondeerd. Het dwingt tot nadenken over een fundamentele doorbraaktechnologie waarmee, Europees breed, kan worden doorgeschakeld naar een volgende fase van het keramisch proces.



Bouwen aan onderwijs

Bouwen, en zeker met bouwkeramiek, is letterlijk en figuurlijk werken aan een toekomst om in te wonen, te werken en te leven. Maatschappelijk lijkt nog onvoldoende beseft te worden dat de bouwsector niet alleen bijdraagt aan het oplossen van belangrijke maatschappelijke opgaven op het gebied van huisvesting en verduurzaming, maar tegelijk ook grote groepen mensen met verschillende talenten perspectief voor een toekomst kan bieden. KNB draagt daaraan op verschillende manieren een steentje bij.

Het NK Metselen 2017 was het 65e door KNB geïnitieerde metselkampioenschap in successie. De winnaar van de heroïsche strijd om de Zilveren Troffel wacht een gouden toekomst in het metselvak. Op locatie van Bouwmensen Zuid-West in Goes streden de landelijk 12 beste metselleerlingen om deze felbegeerde trofee. Winnaar werd Simon Olieman uit Bruchem. Hij ontving uit handen van de Zeeuwse Gedeputeerde Harry van der Maas de eerste prijs.

Het finalewerkstuk was naar ontwerp van studenten TU Delft. Dat is niet toevallig. Al langer verzorgt KNB in samenwerking met studievereniging Stylos TU Delft een introductie voor eerstejaars Bouwkunde. Het geeft dolenthousiaste en betrokken studenten die met losse bakstenen



zelfdragende boogconstructies (dus zonder mortel of andere hulpmiddelen) ontwerpen en bouwen. In 2017 werd het bestaande record met 163 mm verbeterd tot een vrije overspanning van maar liefst 1578 mm.



Geactiveerd door vernieuwingen in het vmbo bouwonderwijs ontwikkelde KNB een metseltraining voor vmbo-docenten bouwtechniek. De training vond in 2017 gretig aftrek en blijkt nodig om de vakkennis van deze docenten te laten



aansluiten bij die is vereist voor metselwerk met baksteen.

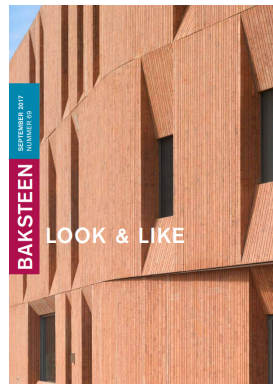
15^e Materclass Baksteen

Het was volle bak in de Bos en Lommer-school in Amsterdam waar al weer de 15e KNB MasterClass Baksteen werd georganiseerd. Marlies Rohmer, Bart van Kampen en Jan Peter Wingender gaven de aanwezigen hun visie op een blijvend mooie huid met baksteen. Wat is je referentie en hoe ontwerp je zo'n baksteenhuid? KNB staat als kennispartner geregistreerd voor de PBO-regeling BNA.



KNB magazines

De 69e uitgave van het KNB-architectuurmagazine BAKSTEEN had Look&Like als thema. 'Het is niet wat het lijkt dat het is!' werd verbonden aan de suggestie die wel degelijk mag worden gezien. Getoond



werden binnenlandse en buitenlandse projecten waar metselwerk de indruk van een andere materialisatie vestigt.



De 33e editie van Contour Straatbaksteen, het KNB magazine over de ruimtelijke kwaliteit van openbaar gebied, bevatte opvattingen van VNG-directeur Edward Stigter; 'Hoe presteren gemeenten op het vlak van ruimtelijk inrichting?', een column van de Gelderse gedeputeerde Michiel Scheffer; 'Klimmen op Klinkers' en natuurlijk heel veel inspirerende voorbeelden van gebakken straatwerk.



Infobladen en brochures

Ten behoeve van de ontwerpende en uitvoerende beroepspraktijk publiceert KNB Infobladen en brochures. In 2017 werd de KNB-brochure 'Draagconstructies boven gevelopeningen' geactualiseerd. De brochure bevat informatie over de meest gangbare zoals gemetselde baksteenconstructies, lijmwerk, gewapend metselwerk, lateien en geveldragers. Verder verscheen een Infoblad over het isoleren van spouwmuren, een over het na-isoleren van spouwmuren van nieuwe woningen en een over de productspecificatie van metselbaksteen volgens de Europese Productnorm 771-1 met bijhorende prestatieverklaring.

Stichting Stapelbouw

Samen met industrieën van mortel, kalkzandsteen, cellenbeton en betonnen blokken neemt KNB voor de baksteenindustrie deel in Stichting Stapelbouw. Als kenniscentrum voor steenconstructies publiceerde Stapelbouw twee nieuwe Technische Aanbevelingen (TA). STA.020.2018: 'Spouwmuren met een buitenblad met een dikte van 65 mm belast door wind' en STA.030.2018: 'Toepassing van niet hechtende wapening voor het verhogen van de weerstand van gemetselde penanten'.

Feiten en cijfers

Bouwbeeld

2017 stond in het teken van landelijke verkiezingen met aansluitend de langste kabinetsformatie in Nederland ooit. Welke invloed dit had op de bouweconomie is niet duidelijk. Volgens het EIB maakte de bouw in 2017 in ieder geval voor het derde achtereenvolgende jaar een zeer krachtige groei door. De woningbouwproductie was daarvan de motor (+10%); de nieuwbouw van woningen groeide zelfs met 11,5%. Weliswaar vertraagde deze groei aanvankelijk door een zwakke ontwikkeling van de vergunningverlening in 2016, in het laatste kwartaal van 2017 was er onverwacht een sprong voorwaarts.

Volgens het door KNB gevolgde Buildsight werden in 2017 totaal 58.250 nieuwe woningen opgeleverd (+8%). Dat is fors lager dan de 62.500 nieuwe woningen die het CBS verwachtte (+14%), maar vloeit voort uit een ander gebruik van beschikbare gegevens.

Volgens voorlopige CBS-gegevens (april 2018) steeg het aantal verleende vergunningen voor nieuwe woningen tot 69.600 (+36%).

Metselbaksteen

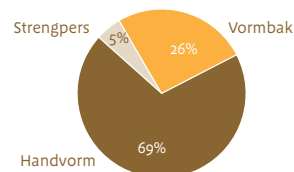
Berichten over de krachtige groei van de Nederlandse bouw zijn niet direct te herkennen in de cijfers binnenlandse afzet van de Nederlandse metselbaksteenindustrie in 2017. De totale afzet metselbaksteen groeide weliswaar met 5% tot 876 mln WF, maar dat was export gedreven (+17%). De binnenlandse afzet daalde met bijna 2% en

ook het binnenlands verbruik van metselbaksteen daalde iets, en wel tot net onder de 600 mln WF (-4%).

Straatbaksteen

De afzet van de gebakken straatklinkers steeg stevig (+10%). De stijging was het grootst bij de afzet in het populaire Waalformaat (+26%).

Specificatie afzet metselbaksteen naar vormmethode



De afzet straatbaksteen in machinale pakketten steeg met 6%, dezelfde groei die de afzet Keiformaat in 2017 doormaakte. Aangezien dit formaat vrijwel altijd in wegen en straten wordt toegepast, lijkt de

gelijke groei van de afzet machinale pakketten erop te duiden dat de machinale verwerking op de goede weg is!

Keramische tegels

De Nederlandse markt voor keramische wand- en vloertegels liet in 2017 wederom een verbetering zien. De neerwaartse trend van de jaren voor 2016 is hiermee voor het tweede jaar op rij doorbroken. De groei manifesteerde zich voornamelijk in de woningbouw en in mindere mate in de utiliteitsbouw. De export vanuit Nederland toont een verdeeld beeld van exportlanden met goede maar ook met geringe groei.

Keramische dakpannen

De markt voor keramische dakpannen is in 2017 licht gekrompen ten opzichte van 2016. Het aandeel van keramiek op het hellende dak is ten opzichte van de overige materialen gelijk gebleven. Binnen deze laatste categorie worden PV-panelen op het hellende dak steeds vaker toegepast. In 2017 is het marktaandeel van grotere pan

modellen verder gestegen ten koste van de traditioneel kleinere pan modellen.

Verwachtingen

Voor de komende jaren zijn de verwachtingen voor de bouw onverminderd positief. Wat de voor baksteen relevante woningbouw betreft, zal in 2018 de totale bouwproductie volgens Buildsight uitkomen op ca. 63.500 nieuwe woningen. Ook zal de bouw van gebouwen voor de publieke sector aantrekken en niet te vergeten de renovatiemarkt, een voor de keramische dakpan relevant afzetgebied. De noodzaak tot verduurzaming van bestaand onroerend goed geeft de renovatiemarkt een ongekend potentieel, maar biedt de onderscheidene gebakken productgroepen een verschillend perspectief. Na 2018 zal verdere groei van de woningbouwproductie worden geremd door stijgende kosten en een gebrek aan bouwlocaties en uitvoerend vakmanschap. De utiliteitsbouw zal wel aan kracht winnen en in 2018 zelfs het snelst groeiende bouwsegment worden.

Sectorgegevens baksteenindustrie 2017

		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Productie	metselbaksteen	1.133	1.169	1.056	861	719	764	680	652	779	881	853	858
(x 1 mln WF)*	straatbaksteen**	379	375	404	355	364	353	314	305	301	340	376	-
Afzet	metselbaksteen	1.149	1.155	1.063	876	744	803	669	653	842	824	837	876
(x 1 mln WF)*	straatbaksteen	330	361	384	361	338	369	346	312	314	349	354	390
Eindvoorraad	metselbaksteen	487	508	502	487	461	421	433	433	371	428	444	426
(x 1 mln WF)*	straatbaksteen**	162	174	194	189	215	199	167	146	130	131	153	-
Uitvoer	metselbaksteen	234	255	188	152	153	164	154	229	403	325	281	330
(x 1 mln WF)*	straatbaksteen							27	30	29	32	30	33
Invoer	baksteen	118	98	97	133	105	90	59	40	23	40	67	50
(x 1 mln WF)*													
Aantal werknemers		1.515	1.513	1.544	1.417	1.357	1.304	1.273	1.219	1121	1137	1158	1202
Omzet in mln euro's		339	370	358	332	261	277	243	231	276	272	281	294

*) Een Waalformaat (WF) is de op de afmeting 210 x 100 x 50 mm gebaseerde standaard rekeneenheid voor steenachtige materialen.

**) Doordat KNB voor straatbaksteengegevens in 2015 overstapte naar een nieuw systeem van registratie, is de aansluiting met gegevens over eerdere jaren verbroken. Door wijzigingen in de eigendomsstructuur binnen de straatbaksteenindustrie beschikt KNB sinds begin 2017 niet langer over voorraad en productiegegevens over deze industrie.

KNB in kort bestek

Koninklijke Nederlandse Bouwkeramiek (KNB) is de branchevereniging van nationale en multinationale ondernemingen die in Nederland op industriële wijze klei omzetten in een vormvast keramisch product voor de bouw of andere toepassingen.

KNB behartigt, nationaal en Europees, de gezamenlijke belangen van de keramische industrie in Nederland op het gebied van milieu, energie, grondstoffen, duurzaamheid, normeringen, arbeidsomstandigheden en vakopleiding. Voor specifiek de baksteenindustrie draagt KNB voorts zorg voor de ontwikkeling en overdracht van kennis naar de ontwerpende en verwerkende beroepspraktijk en naar het onderwijs. KNB vertegenwoordigt de sector bij afspraken met de overheid en andere partijen. Voor de baksteenindustrie is KNB partij bij de collectieve arbeidsovereenkomst voor werknemers in de baksteenindustrie.



KNB is aangesloten bij VNO-NCW, AWWN, NVTB, Cerame-Unie en neemt deel in Stichting Stapelbouw. Verder is KNB kennispartner van MVO Nederland en van Duurzaam Gebouwd.

Bestuur KNB (per 1-1-2018)

A. Blei
G.J. den Daas
Drs. B.J. Koekoek, vice-voorzitter
Koninklijke MOSA BV
B. de Ru
Dr. D.K.J. Tommel, voorzitter

KNB-Bureau

- mevrouw M. van Baal, medewerkster communicatie
- mr. E.L.J. van Hal, directeur
- ing. A. Mooiman, adviseur duurzaamheid en techniek
- ing. D. Smink, secretaris milieu en energie
- mevrouw J.M. Verheem, secretaresse
- ing. G.A. Westenbroek, technisch-wetenschappelijk adviseur

vereniging Koninklijke Nederlandse Bouwkeramiek (KNB)

Florijnweg 6, 6883 JP Velp (Gld.)
Postbus 153, 6880 AD Velp (Gld.)

- ☎ +31 (0)26 384 56 30
- @ info@knb-keramiek.nl
- 🌐 www.knb-keramiek.nl
- 🌐 www.kleiwinning.nl
- 🌐 www.metselwedstrijden.nl
- 🐦 @EwaldLJvanHal
- 📺 @NKmetselen



April 2018

Ledenlijst KNB (1-1-2018)

Baksteen Helden BV - Steenfabriek Engels Helden BV - Steenfabriek Engels Oeffelt BV	Panningen Helden-Panningen Oeffelt	tel. (077) 3060495 tel. (077) 3060495 tel. (0485) 361444
Caprice Holding BV BV Steenfabriek Huissenswaard	Angeren	tel. (088) 0103100
Daas Baksteen Zeddam BV - Daas Click Brick BV - Daas Baksteen, Steenfabriek De Nijverheid B.V. - Daas Baksteen, Steenfabriek De Volharding B.V. - Daas Baksteen, Steenfabriek De Vlijt B.V.	Azewijn Azewijn Azewijn Azewijn Winterswijk	tel. (0314) 651644 tel. (0314) 651644 tel. (0314) 651644 tel. (0314) 651644 tel. (0314) 651644
DEKO BV	Elst	tel. (0481) 366466
St. Joris Keramische Industrie B.V.	Beesel (L)	tel. (077) 4740100
Steenfabriek Klinkers B.V.	Maastricht	tel. (043) 3478333
Steenfabriek Linssen B.V.	Kerkrade	tel. (045) 5411213
Monier BV - Monier B.V. Tegelen - Monier B.V. Woerden	Montfoort Tegelen Woerden	tel. (0348) 476500 tel. (077) 3269500 tel. (0348) 436800
Koninklijke MOSA BV	Maastricht	tel. (043) 3689444
De Porceleyne Fles / Royal Delft	Delft	tel. (015) 2512030
Steenfabriek de Rijswaard BV	Aalst (Gld.)	tel. (0418) 552221
Rodruza BV - Rodruza Steenfabriek Rossum BV - Rodruza BV Steenfabriek "De Zandberg"	Nijmegen Rossum (Gld.) Gendt	tel. (024) 3297450 tel. (024) 3224960 tel. (024) 3297450
Steenindustrie Strating b.v.	Oude Pekela	tel. (0597) 613920
Koninklijke Tichelaar Makkum BV	Makkum	tel. (0515) 231341
Vandersanden Group - Vandersanden Nederland BV - Steenfabriek Hedikhuizen BV - Steenfabriek Spijk BV - Steenfabriek Tolkamer BV - Steenfabriek Kessel BV - Steenfabriek Beek BV	Spijk Spijk Hedikhuizen Spijk Tolkamer Kessel Beek	tel. (0316) 566400 tel. (0316) 566400 tel. (0416) 366691 tel. (0316) 566400 tel. (088) 0885555 tel. (088) 0885555 tel. (046) 4372828
Steenfabriek Vogelensangh	Deest	tel. (0487) 512459
Wienerberger B.V. - Wienerberger Steenfabriek Bemmelen - Wienerberger Steenfabriek Erlecom - Wienerberger Steenfabriek Haafthen - Wienerberger Steenfabriek Heteren - Wienerberger Janssen-Dings Tegelen - Wienerberger Steenfabriek Kijfwaard-Oost - Wienerberger Steenfabriek Kijfwaard-West - Wienerberger Steenfabriek Narvik Deest - Wienerberger Steenfabriek Narvik Tegelen - Wienerberger Steenfabriek Nuance - Wienerberger Panningen - Wienerberger Poriso Brunssum - Wienerberger Steenfabriek Schipperswaard - Wienerberger Steenfabriek Thorn - Wienerberger Steenfabriek Wolfswaard - Wienerberger Steenfabriek Zennewijnen	Zaltbommel Haalderen Erlecom Haafthen Heteren Tegelen Pannerden Pannerden Deest Tegelen Afferden (L.) Panningen Brunssum Echteld Thorn Opheusden Zennewijnen	tel. (088) 1181111 tel. (088) 1185500 tel. (088) 1185500 tel. (088) 1185500 tel. (088) 1185500 tel. (088) 1185800 tel. (088) 1185600 tel. (088) 1185600 tel. (088) 1185800 tel. (088) 1185800 tel. (088) 1185540 tel. (088) 1185900 tel. (088) 1185900 tel. (088) 1185600 tel. (088) 1185500 tel. (088) 1185500 tel. (088) 1185500 tel. (088) 1185680